

I · València, 15 de juliol de 1392

Molt alt príncep e senyor,

premesa deguda reverència a la vostra altea, sàpia la vostra saviea que estam totz deçà ab gran goig e alegria, oïda la gràcia e misericòrdia que miraculosament la omnipotència de nostro seyor Déu ha obrada en vós. Car siatz cert, seyor, que vostre fet és estada sola obra de Déu, attès ço que fet avetz e attès vostro aver e poder e les altres cosas neccessàrias, e atesos los pasatggas dels altres ça prop pasatz com són estatz inprosperatz, axí com lo del duc d'Enjou e del duc de Lencastre. Per què resta que, per tal que aquell poder qui us ha guiat no·s partescha de vós, ans vos fortifich e us ferm, que vós molt més que dabans siatz attès al seu servey e a·dorar-lo pus sovín e pus devotament, e a fer justícia drete e neta e ferma e contínua a totz vostres vasaylls; ne per hom del món fasats res contra Déu, e ab aytant vós sótz sus a empertostemps.

Item, senyor molt alt, sàpia la vostra reverència que yo us he a escriura de neccessitat ço qui·s seguex, ço és que vós tinguatz gran guarda sobra vostro fyll en special, car axí m'és comanat, ço és en son mengar, beura, jaura; e en pendra reverèncias, que no sia tocat per nagú. Semblant dich a vós, e per gran causa, bé que no us puxa nomenar los factors, mas que us plàcia que tostemps catalans fasen en vós e en ell aquest servey, ne fora ells yamés no us tengatz per segurs; e vaga fora tot hom que puxatz aver per sospitós en quina que manera.

E per açò en special acordé ab la senyora duquesa que pregàs, ans que manàs sens oir lo contrari, al vostro car e bon servidor en Nicolau Pugades que sens tota dilació anàs a vós e us informàs sobra les ditas cosas e altres moltes que ell vos ha a dir, axí com aquell qui sap tota eixa terra per experiència e us ha singular amor e afecció, a vós e a tot ço qui vostro és. E per ma fe, seyor, no contrestant sa antiquitat e propòsit de no navegar d'aquí avant, ell acceptà los prechs de la dita senyora sens tota resistència, ofírent-sa tostemps a tota cosa a ell posibla per la vostra honor e vida a créxer e a conservar fort liberalment.

Item, senyor, per fermar vostra senyoria e per ajustar-vos mills ab Déu, vos plàcia anar ab eixa gent ab tota veritat, graciositat, sens perjudici de justícia. Nagú no y prena injúria, specialment en muyllers ne en donas acostades ne en béns temporals. Axí ab vós sia oït en sa justícia lo poch com lo gran, e regitz-vos tostemps per famosos conseyllers; ne eclesiàstichs tracten fetz criminals, ne siatz ne fasatz yamés res asenyalat sens conseyll d'òmens sensats e temens Déu.

Item, senyor, avem totz gran goig cant oïm dir que avetz liberalment remuneratz vostros servidós, e totz n'ich han escrit fort llongament a gran honor vostra. O senyor, e com se peneden ara moltz com no se n'anaren ab vós, diens los eclesiàstichs que

foren bisbas e·ls seglars que foren rics hòmens, e giten-na sospirs fins al cel. O Déus, e quans n'í irien sols que·ls sia dupta que·ls agatz mester! E encara, ab tot axò, veuretz que n'í iran moltz!

Item, senyor molt alt, avetz feta obra maraveyllosa e de la qual avetz guanyat nom perpetual, de la gran proferta que avetz feta al senyor rey per pasar en Sardenya; e avetz-lo animat a pasar, e per ocasió d'açò trob ya, segons que oig, que li fa proferta de mil-e-cinccens bacinetz. Guardatz açí quant hic ha que dir pensant lo servey poch que avem aüt, ab tanta cortesia que enseyatz a la terra.

Item, senyor, vos soplech que per tal que vostro regiment sia tostemps prosperat e que muyratz veyll e ab hereu e en sanitat de vostra persona, que vós, après Déu, honrretz los prelatz e·ls eclesiàstichs e religiosos e totas les cosas de Déu, ne sofiratz que, si podetz aver altra hostel, que yamés prenatz posada en casas religiosas ne en esgleyas, ne·ls tolgatz res del llur ne sofiratz que altra ho fassa. Sobra açò, si a Déu plau, vos scriuré llongament, ans he proposat de acabar-vos lo libra que·m faés començar, on sia posat lo regiment reyal, e us soplich que fasatz trelladar lo libra que he ordonat de cavalleria e bon regiment de la cosa pública, car tot ho faretz scriure per cent florins e per menys, e serà a vós e als vostros llum e gran directori en totz vostros afers.

Item, senyor, per tal cant tot hom cau lleugerament, soplech a la vostra altea que vostros peccatz e defallimens, quals que sien, sien axí amagatz que hom del món no·ls sàpia, car açò provocarà vostro pobbla a aver-vos en gran reverència, e lo contrari induiria menyspreu, qui en son cas pot molt noura.

Item, senyor, fa mester, parlant ab deguda reverència, que siatz clement e piadós més que rigorós, car clemència ab justícia fan ferm lo regna al príncep, e lo contrari lo porta a no res: nuylltemps hom cruel prospera a la fi, segons que posa la Sancta Scriptura.

Item, senyor, devetz éser tostemps ab cara alegre, mas no molt rient, mas bé acuyllent; car masa riura e masa parlar e masa moura los uuylls e·l cap fan menysprear lo príncep; e·l contrari lo fa prear, car és indici de saviea, la qual ab composta alegria fa lo príncep amabla per excés.

Item, senyor, ço que dit agatz, dit sia. És ver que ans que u atorguetz, ho deliberetz bé, car sobirana honor e fama procura al príncep que·s preu de sa peraula e serva juramens e fe promesa e segurança dada; e lo contrari és una de les majors errós e llegeas qui puxen éser en lo príncep.

Item, senyor, vos plàcia que siatz liberal, car tot lo món seguex lo senyor llarch e gran remunerador, e fuig a l'avar. Membre-us la paraula ab la qual Alexandra guanyà

l'Imperi Oriental, qui era: Mía sia la honor, e vostra la roba. No res menys, emperò, està bé a tot príncep axí thesauritzar que no ces fer gran bé als seus e aga a què recorrega en temps de neccessitat.

Item, senyor, vos plàcia que tot estrany sia ab vós bé rehebut; e mal novell yamés no us torp, car aquí s prova fort la virtut del príncep, qui deu pensar que tota novitat, qual que sia, davalla de Déu, qui la lleva abans al pacient que a tot altra.

Item, senyor, vos plàcia éser amador de las comunitatz e de la cosa pública, e de no pendra guerra sens llur consentiment. E llavors, forçat ne yamés vuyllatz entrar ne fer entrar altra en bataylla, si per pau podetz vostros fets termenar. E tostemps speretz victòria de Déu, e no la atribuatx a altra per res.

Item, senyor, que us plàcia que yamés hom cruel no posetz en regiment, ne sostingatz tirans ne res qui favor lus dó, car tiran és la pus fera e cruel bèstia qui sia e-l món, la mort del qual és vida del pobla.

Item, senyor, agatz personas stans en devoció qui tostemps pregunen Déu per vós, e no cauretz jamés. Siatz cert, senyor, que oracions de santas personas vos sostenen e us han dada honor: en special ma pens en les dels frares de la Vall de Jhesucrist, e puys les dels frares de sent Francesch, los quals avetz oblidatz de totz puns, Déus vos ho perdó. Dich-vos en veritat que en aquest convent sa fa tot jorn special oració per vós e per lo senyor rey, vostro fill, e per vostra expedició, regiment, vida e salvació, e és lo convent pobla, car nós no avem rendas. E donchs, senyor, tramatz al convent qualche poch de forment o uns deu o vint florins d'aquells que Déus vos ha datz, e llavors cantarem e ballarem davant Jhesucrist e sent Francesch, e cridarem per les tronas: «Viva, viva lo seyor duch de Cicília!»

Item, senyor, fa mester que us convertiatz un poch a sent Francesch, que no·l llaxetz de tots puns. Ab pocha mesió porietz fer una casa a Sogorb; per què, senyor, plàcie-us que le y fasatz. Item, senyor, plàcie-us de aver memòria com en Nicolau Pugadas vos ha servit molt en lo pasat e ara en lo present, e de gran cor, e servirà tostemps. Per què us plàcia que·l regardonetz segons que·s pertany a la vostra magnificència, car fylla té ya gran per amaridar qui espera la vostra misericòrdia. Axí matex avetz aquí ab ell matex altra bon servidor en Matheu Vidal, de nobla cor envers tot vostro servey, lo qual pot obligar la vostra senyoria per a tostemps, ajudant-lo en sos afers e faent-li misericòrdia. Gran amor, senyor, vos han aquestz dos.

Item, senyor, la senyora duquesa és bé sana per gràcia de Déu e bé alegra per los bons novells que totz dias ou de vós; e oirà milors, si a Déu plau. Senyor, tenitz ferm en vostro cor que lo vostro anar de Cicília a alcun gran cap e asenyalat vindrà ab Déu. D'açò creu que molt n'agatz lligit e oït, per què no me'n cal pus scriura'n.

Yo, senyor, ma recoman humilment tostemps en la vostra gràcia e mercè, apareyllat tostemps als vostros manamens. D'estz jorns faem gran sollempnitat açí en la ciutat per la vostra victòria e honor, e yo preyqué e tota la gent féu aquell jorn gran festa; e ab gran alegria tot hom desitga contínuament de vós oir tot bé e myllorament e novell bo, car vostro bé glòria és de tota la nació, e de la casa d'Aragó specialment. Tot jorn, senyor, vos prech que siatz entès en gràcias a aquell qui tanta gràcia vos ha feta, e après en lo bon regiment del pobla, que novellament vos ha Déus comanat. E per dar glòria a Déu, e a vostra persona e casa seguretat, volrria fort que faésetz lley novella contra fetiyllers e metziners, car he entès que aquí·s fan terriblas fetiyllas. Prech Jhesucrist que Éll sia tostemps en vostra guarda, e us endreç e us salva per sa mercè. Senyor, la senyora duquesa s'acomana humilment en vostra gràcia. Sapiatz, senyor, que viu axí com se pertany de dona excel·lent e sàvia e de muyller de tan gran senyor, en molta honestat e bonea, e per aytal se fa tenir davant Déu e davant hòmens. Ya sabetz ses neccessitatz: ajudatz-la, per amor de nostro Senyor, axí com son estament requer. E man·ma tostemps la vostra seyoria, axí com a servidor seu special.

Dada en València en ·XV· de juliol, 92 per lo vostro humil servidor,

tostemps en Jhesucrist salvador, frare Francesch Eximenis.

II · 12 de març de 1396

Molt alt príncep e senyor,

sàpia la vostra altea que feyta als juratz e al conseyll de la ciutat per mosèn Pere d'Artés molt altament la relació que vós, senyor, manàvetz, ells an enseyat sobra açò sagura afecció e voler, e sens dupta que u faran per guisa que vós na seretz molt content. És ver, senyor, que·s tenen fort per tocatz cant lus avetz pres llur misagger, ço és miser Ramon des Soler, lo qual ells an axí com a llum llur e a pròpia ànima. Per què us plàcia, senyor, que·l delliuretz de present, e fer-n'etz vostres afers. Senyor molt alt, sien-vos a cor vostres notablas ciutatz e vilas, car a la fi aquestas vos han a traura del fanch e a mantenir vostro estament.

Senyor, graïtz molt a Jhesucrist, qui us fa aquesta tan gran e tan asenyalada honor, la qual yamés no féu a nagú de vostres predecesors, ço és que vós agats lo papa de vostra senyoria, e habitant en vostro regna. Creetz-me, senyor, que per tot cert açí està amagat gran fet, e tan gran mostra de glòria e honor e profit, que yamés no seria pensat, axí com de poch en poch sa descobrirà, ab la ajuda de nostro Senyor.

Plàcia, senyor, a la vostra altea que la justícia del regna vos sia a cor, car en açò està la vostra prosperitat e la vostra bona fama e la vostra salvació. Vage-us, senyor, lo cor que Déus del cel és aquell qui per açò vos ha fet rey, e Ell és aquell qui us mantén e a qui tot sol avetz en juý a respondra agudament del vostro regiment. Confy de la sua piatat que Ell serà tostemp ab vós e us darà bon conseyll, axí com l'avetz fort necessari; e puy vos salvarà per la sua mercè.

Humilment, senyor, ma recoman en la vostra mercè, apereyllat de obeir tostemp a la vostra senyoria en totz vostres manamens.

Dada en València lo jorn de sent Gregori papa.

Servidor humil de la vostra altea, en Jhesucrist salvador,

frare Francesch Eximenis.